

Yayın Geliş Tarihi: 15.05.2017

Yayın Onay Tarihi: 20.11.2017

Ersan KOÇ *

Çevre Odaklı Dönüşüm Gündemi ve Habitat 3 Bağlamında Kocaeli Sanayi Coğrafyasının Değerlendirilmesi ¹

Evaluation of Industrial Geography of Kocaeli in the Context of Environmental Transformation Agenda and Habitat 3

Özet

Kentler, tarihsel olarak ortaya çıktıkları ilk dönemlerde doğal kaynakların ve bu kaynakları işleyecek toplumsal yapı ve katmanların çakıştığı alanlarda oluştu. İlk yerleşimler, yakın doğal çevre kaynakları açısından ilk kullandıkları unsurlar olarak yaşam kaynağı olan su, yapı üretim için temel eleman olan toprak ve taş ile güvenlik ve yakıt olarak kullanılacak ağaç-kereste stokları ormanların yakın çeperlerinde oluşmuşlardır. İnsanlığın yaşam alanları olarak kentler ortaya çıktıkları ilk dönemlerden itibaren bu kaynak-üretim-emek döngülerinin etrafında yapılarını kurmuşlardır. Bu bağlamda kaleme alacağımız makalede, Kocaeli’de sanayi ve üretim bölgelerinin ve şehrin nasıl şekillendiği tartışılacaktır. Son yüzyıl içinde Türk kentleri, sanayileşmiş ülkelerin 19.yy’ın ilk yıllarında başlattıkları sanayi yatırımı dönemini yakalama evresindedir. Kocaeli, tüm bu arayı kapatıp günceli yakalama yarışında Türkiye’nin sanayi ve üretim ile tanışması ve ilgili sorunlarıyla ve olanaklarıyla doğrudan temas etmenin tarihinin yazıldığı bir coğrafyada kurulmuş ve gelişmektedir. Bu çerçevede makale, Kocaeli’de sanayileşme döneminin kazanımlarını ve ortaya çıkardığı sorunlara çözüm yaklaşımlarını değerlendirerek günümüzdeki şehirleşme yapısı için öneri ve yaklaşımları tartışacaktır

Anahtar Kelimeler: Kalkınma, Dönüşüm, Sanayi Coğrafyası, Kentsel Tarih

JEL Kodları: O21 (Planning Models; Planning Policy), R58 (Regional Development Planning and Policy)

Abstract

Cities have always been mediums for intersections between natural resources and structures by which these resources has been re/shaped and manipulated. Therefore, primitive forms of settlements were built and maintained around water resource – as the main source for life. Adding to that, basic primitive materials for built environment; such as timber for building structural

* Yrd.Doç.Dr., Kocaeli Üniversitesi, Anıtpark Yerleşkesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, 0 (531) 960 1538, ersan.koc@kocaeli.edu.tr

¹ Bu çalışma, yazarın Kocaeli Büyükşehir Belediyesi himayesinde düzenlenmiş olan Uluslararası Gazi Süleyman Paşa ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu (25-27 Mart 2016) için hazırladığı “Bir Üretim Havzası Olarak İzmit Körfezi’nde Sanayi Yatırımları ve Bölgesel Gelişim Tarihi” başlıklı bildirinin yeniden düzenlenerek geliştirilmiş halidir.

elements and sand and mortar for masonry purposes and wood for heating and insulation needs - has been other means for living environments. Urban life has always been a turbulent canvas for different modes of resource-production-labor cycles. In this context, our paper will give a brief historical analysis and evaluation on; distribution of industrial and production investments and urban development patterns of settlements/cities history around İzmit Bay. Kocaeli - as an urban web of settlements - has been founded and developed in a geography, in which the Turkish experience on Industrial Revolution showed positive and negative effects. This paper, aims to portray sets of relations between industrial geography and urban planning approaches.

Keywords: Regional development, industrial transformation, geography of production, urban history

JEL Codes: O21 (Planning Models; Planning Policy), R58 (Regional Development Planning and Policy)

Giriş

Kentler, tarihsel olarak oluştukları ilk dönemlerde hep doğal kaynakların ve bu kaynakları işleyecek toplumsal yapı ve katmanların çakıştığı alanlarda oluşmuştur. İlk yerleşimler yakın çevre doğal kaynakları açısından ilk kullandıkları unsurlar olarak yaşam kaynağı olan su, yapı üretim için temel eleman olan toprak ve taş ile güvenlik ve yakacak olarak kullanılacak ağaç-kereste stokları ormanların yakın çeperlerinde oluşmuşlardır. İnsanlığın yaşam alanları olarak kentler ortaya çıktıkları ilk dönemlerden itibaren bu kaynak-üretim-emek döngülerinin etrafında yapılarını kurmuşlardır. Bu kapsamda insanlık medeniyeti farklı düzeylerde kentsel devrimlerden geçmiş ve bu güne ulaşmıştır. Birinci kent devrimi olarak adlandırılan tarımsal üretimi geliştirme ve tohumu-tahılı ehlileştirme içinde yaşadığımız eski Osmanlı / Mezopotamya/ Orta Doğu coğrafyasında gerçekleşmiş; İkinci kent devrimi yine kültür alanımızın bir parçası olan Avrupa coğrafyasında filizlenerek sanayi devrimi biçimi ile tüm dünyada kendini farklı biçimlere ortaya çıkarmıştır. Bu günlerde ise bilgi teknolojileri etrafında mesafeyi ve zamanı daha az önemli hale getiren, toplumları ve bireyleri yeni bir dönüşüm dalgasına yönlendiren üçüncü bir kentsel devrim döneminden geçmekteyiz. Yukarıda özet olarak aktarılan uzun erimli devrimsel dönüşümlerin hepsi, üretimin - bugün genel kategoriler olarak Sanayi ve Emegın hangi tür bileşenler ile gerçekleştirildiği ve bu bileşenlerin bölgede-kentte-mekânda nasıl bir dağılım gösterdiği ile doğrudan ilişkilidir.

1. Kalkınma ve Mekân Coğrafyası İçin Anlamı

Bu bağlamda kaleme alacağımız bildiri Kocaeli'de sanayi ve üretim mekânlarının genel yapısı ve bu tür kullanımların yer seçiminin Körfez etrafındaki yerleşmelerin

yapısını nasıl şekillendirdiği tartışılacaktır. Son yüzyıl içinde Türk kentleri, Avrupa-Amerika ve Uzak Asya ülkelerinin 19.yy'ın ilk yıllarında başlattıkları sanayi yatırımı dönemini yakalama evresindedir. Kocaeli, tüm bu arayı kapatıp günceli yakalama yarışında Türkiye'nin sanayi ve üretim ile tanışması ve ilgili sorunlarıyla ve olanaklarıyla doğrudan temas etmenin tarihinin yazıldığı bir coğrafyada kurulmuş ve gelişmektedir. Bu çerçevede makale, sanayi atılımı döneminin kazanımları ve ortaya çıkardığı sorunlara çözüm yaklaşımları değerlendirilerek ele alma hedefindedir. Yöntem olarak 5 yıllık kalkınma planları ve Habitat 3 gündemi üzerinden değerlendirmeler yapılacak, Türkiye'de ve Kocaeli'de sanayi tarihi üzerine yazın taramaları ile tartışmalar desteklenecektir.

1.1. Bir Gelişim Aracı ve Dili Olarak Kalkınma

Kalkınma, bir kavram ve hedef olarak ele alan toplumun hem sosyal hem siyasi hedefleri ile doğrudan ilişkili bir olgu. Kalkınmayı ele aldığımız zaman yerleşimin tarihinden, o kentin kimliğini tarif eden değerlerden ve tüm bu konuların "üretim" gerçekleştirme için nasıl ele alındığından bahsediyoruz demektir. Kalkınmayı ve gelişmeyi - doğal ve tarihi değerlere zarar vermeden - nasıl hayata geçirebilir ve bu tür eylem ve sözlem alanlarını ne kadar canlı tutabilirsek toplum olarak, başka mekânlara ve coğrafyalara da o kadar örnek alınabilecek bilgi ile temas edebiliriz. Toplumun kendine özgü dengeli gelişim ve kalkınma deneyimi başka ülkelere de yansıtılabileceği belki de medeniyetlere katkı anlamında günümüzün en önemli sorunlarından. Türkiye, 19. yüzyıl başlarında ıskaladığı sanayi devrimini arkadan yakalamanın sancılarını yaşamaktadır. Türkiye, günümüzün en hararetli ve güncel konusu olan "*Doğa İle Dengeli Yaşam*" konusunda geliştirilmiş yaklaşımları uygun bir şekilde kendi sanayi coğrafyası geliştirme politikaları ile bütünleştirebilmelidir. Böylelikle, çoğu ileri-sanayi toplumlarının yaşadığı travmatik sancıları daha az şiddette geçirerek deneyim aktarımını başarabilir ve bu tür toplumlar ile arasındaki gelişmişlik farkını daha hızlı kapatabilir.

1.2. Kalkınma ile Büyüme Arasındaki İlişki

Kentsel veya bölgesel anlamda *büyüme* kavramı bir iktisadi ortamın daha çok pazar, piyasa, kent, bölge ya da ülkenin tamamı açısından niceliksel endekslerindeki artış ve/veya azalış eğilimleri ile ilişkili bir kavramdır. Örneğin, kişi başına düşen ortalama gelirdeki artış büyümeyi ifade eden bir göstergedir. Kentsel veya bölgesel bir

ekonominin, reel ekonomi anlamında daha çok üretim ve tüketim yapması, dolayısıyla dış ticaret hacmini arttırması o iktisadi ortamı büyütür. Ancak bu durum o mekânsal ve toplumsal bağlamda doğrudan ve genelleşmiş bir kalkınma gerçekleştiği sonucunu doğurmaz. Kalkınma kavramı toplumun ve bireylerin kendilerini pek çok yönden daha refah ve mutlu hissetmeleri ile daha çok ilişkilidir. Yani *kalkınma* daha çok *nitelik* ile ilişkili iken, *büyüme* daha çok *nicelik* ile ilişkilidir. Yaşam standartlarında yüksek mertebelerin yakalanması bireylerin, toplulukların ve genel toplumun daha konforlu ve rahat şehirlerde yaşamalarının beraberinde getirecektir.

“Ekonomik büyüme, ulusal gelir düzeyindeki ve birey başına düşen ulusal gelirdeki artışı işaret eder. Ekonomik kalkınma ise, çok daha yapısal bir sonuç yatırımların artması, üretim verimliliğinin yükselmesi anlamına gelir. Ekonomik kalkınmanın ardında, insan ögesine yapılan yatırımlar ve genel olarak yaşam standartlarının gelişmesi vardır. Bu nedenle de genellikle ekonomik kalkınma ve gelişme biçiminde kullanılır gelişmekte olan ülkelerin kalkınması. Matematiksel ifadelerle, bir yılda üretilen tüm mal ve hizmetlerin toplamı anlamına gelen ulusal gelirin artması, bunun nüfus başına bölündüğünde bulunan birey başına gelir ve bunun yükselmesi, genellikle ve yanlış olarak kalkınma olarak kullanılır.(Kongar, 2016)”

Eğitim-Öğrenim-Ar-ge ortamlarında olanaklara erişimin yüksek düzeylerde olması, yaşam kalitesinin yükselmesi, aile ve çocuk sağlığında iyileşmeler, kendisi/çevresi ve toplum/dünya ile pozitif ve barışık bir ilişki ağına sahip olması, hukukun ve genel kuralların üstünlüğünü kabul etmiş bireylerin toplumda hâkim baskınlıkta olması Kalkınmanın önemli göstergelerindendir. Kalkınma yazınında en sık karşılaşılan konu yoksulluk ile mücadeledir (BİB,2010). Belki de kalkınmanın en merkezi konusunu oluşturur. Fakat doğa ile uyumlu yaşama, eşitlikçilik ilkesini merkeze alan, coğrafi bağlamda topluluklar/cemaatler arası gelişmişlik farklarını en aza indirmeyi hedeflemeyen bir büyüme perspektifi toplumda derin fay hatları oluşturacaktır.

Bu sebeple ülkemizin hedefi büyüme ile kalkınma arasındaki dengenin kurulması ve genelleşmiş bir eşitlik ve üretim kaynaklarına ve eğitim-olanaklarına eşitlikçi erişim altyapısını kurmak olmalıdır. Bu yazının analiz bağlamı dışında olmakla birlikte kalkınmanın en önemli felsefi boyutu kadın erkek arasında başta karar mekanizmaları olmak üzere, *olanaklara erişim, toplumsal ve politik eylemlilik ve girişimcilik* benzeri konularda toplumun hangi aşamada bulunduğudur. Kalkınmış bir toplum, hukuk ve

yasalar önünde kadın-erkek ayrımının artık anlamsız olduğu ve farkın silikleştiği bir toplum modelidir.

1.3. Dönüştürücü Bir Güç Alanı Olarak Kentler, Habitat 3 ve Yeni Kentsel Gündem

Tarih boyunca kentleşme gelişmenin ve yoksulluğu azaltmanın bir aracı olagelmışlerdir. Devletler ve hükümetler “eşitlik, refah ve paylaşılan zenginlik” hedefleri ile Habitat 3’ü bir kalkınma fırsatına dönüştürebilirler. Tüm ölçekteki şehirlerin iktisadi ve insani gelişimi için küresel bağlamda düşünce alanlarını harekete geçirmesi gerekmektedir. Şehirlerin ulusal bağlamda iktisadi ve toplumsal gelişim için en önemli lokomotif ve isteklendirme kaynağı olmasından hareketle, ülkelerin planlama hedefleri ile şehirlerarası bağlantının sistematize edilmesinde Habitat 3 çok değerli bir atmosfer oluşturabilir. Burada Habitat 3’ün diğer ilk 2 toplantıdan farkı, kentleşme ile çevresel değerleri korumanın şehirlerde daha da fazla yaşayarak ve şehirlere kırdan ve yakın çevreden göç olgusunun daha da ivmelendiği bir 3. Binyıl şafağında nasıl iyi cevaplanabileceğini geniş bir çerçevede ele alma kaygısıdır. Özetle toplantı bundan sonra insanlık medeniyetinin bir Şehir Medeniyeti olacağını teslim ederek bu durumun nasıl daha iyi yönetilebileceği sorusuna cevap aramaktadır.

Kentleşme süreçleri insan yaşamı için zorlayıcı bir olguyu tarif eder. 21. Yüzyılın ortalarında her 5 kişiden 4’ü kasaba ve şehirlerde yaşayacaktır. Kentleşme ile kalkınma arasında herhangi birinin dışlanamayacağı bir karşılıklılık ve iççelik ilişkisi vardır. Günümüzde yapılması gereken büyümenin sürdürülebilir olması için yeni ve dengeli yollar bulmaktır. Kentleşme sadece yaşamlarımızı geliştirmek için itici bir güç alanı değil, aynı zamanda kalkınmanın temel kaynağı durumundadır. Habitat 3 Konferansı, kalkınma ile kentler arasındaki ilişkiyi tekrar tarif etmek için bir sinerji yaratacaktır. Kentleşmenin karmaşık sorunlarına ancak ülkeleri, çok taraflı kurumları, yerel yönetimleri, özel sektörü ve sivil toplum unsurlarını bir araya getirerek çözüm bulunabilir.

i. Kentsel Gündemi Yeniden Düşünme Alanları:

Küresel ölçekte şehirler; toplam kara alanının yaklaşık 2%’sini kaplamakta, dünya’da GSMH’nin 70%’ini üretmekte, küresel olarak üretilen enerjinin 65%’inden fazlasını tüketmekte, sera gazı emisyonlarının 70%’ini gerçekleştirmekte ve küresel ölçekte

atıkların 70%'ini üretmektedir (url 1). Kentleşmeyi tüm yerleşim ölçekleri için ele alarak, fiziki mekân koşullarını aşarak kent/kent çeperi/kırsal yerleşimler arasında daha fazla bağlantı ve köprüler kurarak, yönetim ve idareleri ulusal ve yerel kalkınma siyasetleri için etkili olmaya çağırarak gereklidir. Eşitlikçiliğin acilen kalkınma gündemi ile bütünleşmesi gerekmektedir. Toplumsal adaletin önemli bir konusu olarak eşitlikçilik kamu alanına erişimi, olanakların etki sahasının genişletilmesini ve kamusal olanın yükseltilmesini güvenlik altına alacaktır. Bunun yanında ulusal kent planlamasını ve planlanmış kentsel gelişmeleri güçlendirmek gereklidir. Sürdürülebilir kentleşme ile sürdürülebilir kalkınma hedeflerine nasıl ulaşılacağı kararlarını öne çıkarmak çok önemlidir. Habitat3'ün çıktıkları ve ürünleri ile Yeni Kentsel Gündem'i ortaya çıkarmak ve kurumlar arası eşgüdüm ve ortak faaliyet alanlarını genişletmek mümkündür. Kentsel yerleşimin kalitesini yükseltmek ancak ilgili yasa ve yönetmeliklerin yüksek yaşam kalitesi üretebilen kentleşme hedefi ile kullanılması ile mümkündür. Kentsel planlama ve tasarım açısından okaklar ve açık alanlar gibi kamusal altyapının verimli yapı desenleri ile sunulması son derece önemlidir. Belediyelerin ele aldıkları projelerde ve bu projelerin finansmanında kentlerin yönetilmesinin ve bakımının iyi yapılabilmesi için, kamu idaresinin kentlerde üretilen artı değere kamu adına uygun oranlarda el koyması ve kamusal projelerin finansmanında kullanma becerisini geliştirmesi gerekmektedir.

Tablo 1: Çevre, Kentleşme ve Sanayi Gündemi Açısından Küresel Bağlamda Gerçekleştirilen ve Kalkınma-Kentler-Çevre Arayışlarında Dönüştürücü Katkısı Olan Konferans ve Raporlar ²

TARİH	TOPLANTI ADI	ETKİNLİĞİN KALKINMA, KENTLER VE ÇEVRE AÇISINDAN ÖNE ÇIKAN NİTELİKLERİ
<i>Stockholm, İsveç, Haziran 1972</i>	<i>Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı</i>	Uluslararası Çevre Hukuku'nun doğmasını sağlamıştır. Stockholm Deklarasyonu olarak da bilinir. Farklı türde çevresel konuları, insan hakları, doğal kaynak yönetimi, kirlilik önlemesi ve çevre ile kalkınma arasındaki ilişki boyutları ile ele almıştır. ³
<i>Vancouver, Kanada, 31 Mayıs - 11 Haziran,1976</i>	<i>Habitat 1</i>	Habitat zirvesi ulusal eylem planları için 64 öneriden oluşmakta idi. Bu öneriler 6 ana başlıkta organize edilmişti a. Yerleşim siyaseti ve stratejileri, b. Yerleşim planlaması, c. Barınma, altyapı ve hizmetler, d. Arazi ve arsa, e. Toplumsal katılım, f. Kurumlar ve yönetim ⁴

² Derleme ve Türkçe'ye çeviriler yazar tarafından yapılmıştır.

³ Yorumlar yazar tarafından eklenmiştir.

⁴ The Vancouver Action Plan, 64 Recommendations for National Action Approved at Habitat: United Nations Conference, on Human Settlements, Vancouver, Canada,

1987	<i>Brundtland Raporu</i>	A. çevre ve kalkınma gibi kritik önemdeki konular tekrar irdelenmeli ve karşılıklı ilişkiye yönelik yenilikçi, müspet ve gerçekçi eylem önerileri geliştirilmelidir. B. Çevre ve kalkınma hakkında uluslararası koordinasyon geliştirilmeli ve gerekli değişimi elde etmek için mevcut davranış desenlerini kırarak yeni eşgüdüm biçimleri için öneriler geliştirilmelidir. C. Bireylerin, gönüllü örgütlerin, iş dünyasının, enstitülerin ve hükümetlerin konuyu algılamasını ve sorunu anlayışını geliştirmesi ve sorumluluk alması için çalışmalar yapılması.
1992	<i>Rio Zirvesi</i>	Koruma yönünde uluslararası anlaşmalara yönelmek ve küresel bağlamda çevresel kalkınma sistemlerinin bütünlüğünü korumak. Ülkeler, kilit önemdeki sektörler ve topluluklar ve insanlar arasında eşitlikçilik temeline dayalı yeni koordinasyon alanları geliştirmek. Dünyanın, yani evimizin, karşılıklı bağımlılıklar ve entegrasyondan oluşan doğasının farkına varılması ve saygı duyulması.
1996	<i>Habitat 2 (İstanbul)</i>	Konferans sonucunda, açıklanan kararların uygulanmasında Sivil Toplum kuruluşlarının, yerel yönetimlerin ve bilim adamlarının hayati rollerine vurgu yapıldı.
2000	<i>Binyıl Kalkınma Hedefleri Uyarlaması (MDG)</i>	Yoksulluğun yok edilmesi, çevresel sürdürülebilirlik, düşük nitelikli yerleşim sakinlerinin yaşamlarının geliştirilmesi
2001	<i>İstanbul +5</i>	Habitat gündemini paylaşan tüm yerel yönetimler, özel sektör bileşenleri ve yerel topluluklar, karşılaştırılabilir örnekleri insan yerleşimleri ve konut envanterlerini kullanarak düzenli olarak kontrol etmeli ve gerekli güncellemeleri yapmalıdır. ⁵
2002	<i>World Summit on Sustainable Development</i>	Gündem 21 ile kentler, çevre ve kalkınma ile ilgili temel öncelikler ile temel yaşamsal altyapı inşasının ilişkilendirilmesi
2012	<i>Rio + 20</i>	Şehirler, bütünleşik/ entegre planlama ve yönetim yaklaşımları ile iyi planlayıp geliştirebilirse, ekonomik/toplumsal/çevresel açıdan sürdürülebilir yaşam alanları olabilirler. ⁶
09.2015	<i>2015 sonrası Kalkınma Gündemi</i>	Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri / Şehirleri dâhil edici/kapsayıcı, emniyetli ve güvenli, dirençli ve sürdürülebilir olarak inşa etmek.
12.2015	<i>COP21</i>	Kentler sera gazlarının %70'ini üretmekte / Küresel ısınmadan en çok şehirler etkilenmekte
	<i>HABITAT 3 Hazırlık Toplantıları</i>	1. Hazırlık Toplantısı (09.2014), 2. Hazırlık Toplantısı (05.2015), 3. Hazırlık Toplantısı (07.2016)
<i>Quito, Ekvador, 17-20 Ekim, 2016</i>	<i>Habitat 3 Konferansı</i>	"Kentlerin sürekli sorunlar üreten, küçültülmesi gereken yerleşim biçimleri ve derin sorunsallar yumağı olma algısını kırmak" ve "kalkınma ile kentler arasındaki imkanları daha yoğun tartışarak temel paradigma haline getirmek" ana teması olarak kullanılacaktır. ⁷

http://www.unhabitat.org/downloads/docs/924_21239_The_Vancouver_Declaration.pdf erişim 27 Ocak 2016

⁵ <http://www.un.org/ga/Istanbul+5> , erişim 27 Ocak 2016

⁶ <https://www.habitat3.org/the-new-urban-agenda> adresinden derlenerek yorumlanmıştır, erişim 27 Ocak 2016

⁷ Habitat III Konferansı Genel Sekreteri Dr. Joan Clos'un Montreal Tematik Toplantısı (Montreal Thematic Meeting) öncesi Habitat III sürecine yönelik açıklamasını paylaştığı video. <https://youtu.be/CbeDzUxqBuk> , erişim 27 Ocak 2016

Yerleşmeler tarihi aynı zamanda doğa ile mücadele ve onu biçimlendirmeye ve manipüle etmeye yarayacak alet yapma⁸ ve bunun teknolojisini üretme tarihidir. İkinci kent devrimi olarak ele aldığımız Sanayi Devrimi sırası ve sonrasında bu teknolojik dönüşüm “beyaz yakalı” uzmanların sayı ve çeşitliliğinde bir patlama yaşattır. “Alet yapan”, bu aletleri fabrikasyon yöntemleri ile üreten, çalışma prensiplerini çözümleyen, üretim süreçlerini hesaplayan, fabrikasyon süreçlerini denetleyen, teknolojiyi ve teknoloji ile üretilen malları tasarlayan, tüm bu karmaşık ilişkiler ağının yönetimini planlayan ve/veya verimliliğini arttıran uzmanlar yaşamımıza girmiştir (Yıldız,2010). Günümüzde ise bilişim ve kitle iletişim araçlarındaki muazzam ilerleme her geçen gün mekân ile zaman arasındaki ilişkiyi muğlaklaştırmakta ve “bir teknoloji bileşeni olan bilgiyi bizatihi teknolojinin ana unsuru haline getirmektedir. Bu bağlamda bilim ve teknolojideki dönüşümü kendi yaşam alanlarına uyarlamayı başarmakta geç kalan toplumlar ile bu konularda önde olan toplumlar arasındaki fark her geçen gün genişlemektedir. Bunun sonucunda bilim ve teknoloji bütünleşerek birbirini tamamlamakta ve uluslararası rekabette yeni açılımlar meydana getirmektedir (Yatkın-Eşidir,2015). Bilim ve teknoloji, şehirlerin ve bölgelerin kalkınmasında kaynak kullanımı, sanayi üretimi ve sosyal tüketim dengesinde yeni düşünme biçimleri, ekonomik sektörel açılımlar ve sosyal münasebet süreçlerini tetikleyerek kentlerin işleyiş biçimine doğrudan ve dolaylı etkilerde bulunmaktadır. Habitat 3, bu bağlamda yapıli çevrenin üretilmesi için kullanılan yaklaşım ve politikalar ile yapı stokunun üretilmesinde kullanılan teknoloji ve doğal kaynakları masaya yatırarak, enerji verimli ve doğaya duyarlı yapım teknolojisini aramaya da çabalamaktadır.

2. Kocaeli’de 19. ve 20. Yüzyıl Sanayi ve Üretim Mekânları

Türkiye’de doğa ile uyumlu ve dengeli bir kalkınma ve kentsel gelişmenin sağlanabilmesi için şehircilik, mimarlık, tasarım hizmetlerinin bir bütün olarak ele alabilen bir mekânsal planlama altlığına ve yaklaşımına ihtiyaç vardır. Bu tür bir yaklaşım yönlendirici, destekleyici ve kolaylaştırıcı bir denetleme unsuru olarak kamunun kentlerin inşasını ve yenilenmesini “planlama, uygulama, izleme ve denetleme” sistemlerini entegre ederek yapması gerekmektedir. Bahsedilen ilkenin

⁸ Bkz. “homo-faber”, Felsefe Terimleri Sözlüğü, Bedia Akarsu, İnkılap Yayınevi.

hayata geçirilmesi için giderilmesi gereken temel sorunlardan biri, kamu-özel ortaklık modellerinin farklı türde finansman modelleri ile kentleşmeye ilişkin sorunları net ve etkin bir şekilde tespit edebilme ve ortaklaştırılmış ve genişletilmiş sosyal sermaye/kapasiteler ile çözüm üretebilme becerilerine sahip bir yapı ile mümkündür. Bir başka ifade ile yapılması gereken günümüzde ülkemizde yeterince var olan insan sermayesini merkeze alan değil, “sosyal sermaye ve kentsel kapasiteleri odağına alan” bir kurumsal dönüşümü gerçekleştirmektir. Mekânsal gelişim ve yaşanabilir kentler konusundaki bir başka çok önemli sorun ise farklı türde tehlike ve afetlere karşı dirençlilik kapasitesinin ve yeterli hazırlık ve ön alma davranışlarının yeterince ele alınmamış olmasıdır. Tehlikelerden sakınma, afetlerden korunma, acil dönem ve tehlike ortaya çıkması sonrası normalleşme/nekahat döneminde eylem ve normalleşme müdahaleleri ile başlamaktadır. İlerleyen dönemlerde, kentsel dokunun tamiri, sağlıklılaştırılması, yenilenmesi ve iyileştirilmesi süreçlerini kapsayan, farklı tehlike türleri için sakınım planlaması⁹, risk yönetim sisteminin kurgulanması ve bununla ilgili yasal düzenlemelerin bütünleşmesi takip eder.

2.1. Bölgesel Kalkınma ve Mekânsal Düzenleme İlişkisi:

Bölge planları, bölgelerin sosyoekonomik gelişme eğilimlerini, yerleşmelerin gelişme potansiyellerini, sektörel hedefleri, altyapı ve yatırımların dağılımlarını mekânsal olarak düzenlemeye yönelik yapılan planlardır. Temel verilerini, ulusal planlar olarak kabul edilen kalkınma planlarından almakta ve bu kararları alt ölçekli, mekânsal kararların verildiği fiziksel planlara aktarmaktadırlar (3194 sayılı İmar Kanunu),(Çelikkbilek,2015) Bölgesel kalkınma ve büyüme bakımından kentler ve yerleşimler arası farkların giderilmesi temel hedeftir. Küresel rekabet koşulları altındaki dünyada, kentlerin kimliklerini üretim ve reel ekonomi üzerinden yükseltmesi en önemli hedefi haline gelmiştir. Bölgesel kalkınma sadece bir ülkenin değişik kent-bölge/bölge/alt bölgeleri arasında iktisadi, toplumsal, mekânsal ve kültürel gelişmişlik farklılıkları olması ile değil, aynı zamanda gelişmişlik seviyesinin genel hale gelmesi ile de yoğun olarak ilgilenmektedir. Birçok ülke farklı coğrafyaları arasındaki gelişmişlik farklılıklarıyla mücadele etmek için bölgesel kalkınma atılımları ve ilgili siyasalarını oluşturmaktadır.

⁹ Bkz. “contingency planning” (Swanson et.al.2019)

Yaygınlaşmış bölgesel kalkınmanın temel başlıkları, bölgelerdeki örtük ve diğer kapasite ve potansiyelleri açığa çıkararak ve/veya kullanarak, iktisadi büyüme ve kentsel gelişmeyi bu kapasiteler üzerine inşa etmektir. Toplumun refahını olanaklara eşit erişimi sağlayarak ve çok katmanlı fırsatlar tanımlayarak adil ve dengeli bir şekilde arttırmak ve doğa ile uyumlu yaşam alanları kurmaktır.

Tablo 2: Beş Yıllık Kalkınma Planları ve Kentleşme Ve Mekânsal Planlama ve Politikası Açısından Önemi

BEŞ YILLIK KALKINMA DÖNEMLERİ	KALKINMA VE BÜYÜME AÇISINDAN TEMEL NİTELİĞİ	KENTLEŞME VE MEKÂNSAL PLANLAMA VE POLİTİKASI AÇISINDAN ÖNEMİ
1. (1963-1967)	Kamu kararı gözetilerek yatırım önceliklerini geri kalmış bölgeler bağlamında ele almaktadır. Üretim yatırımlarında en az gelişmiş bölge ve gelişim hedeflerin gerçekleştirilmesi için de geri kalmış bölgelere yapılacak yatırımlar merkezi konudur.	Planlama dönemi içinde uygulama programları "bölge planlaması" terimi ile açıklanmıştır. Planlama kademelenmesinde kapsayıcı ¹⁰ bileşen ortaya çıkmıştır.
2. (1968-1972)	Vergi indirimleri, kümelenme avantajları, kredi ve destek imkânları.	Gelişmiş bölgelere göçü önleme ve yerinde kalkınma hedefi öne çıkmaktadır.
3. (1973-1977)	Bölgeler arasındaki gelişmişlik farklarını kısa dönemde ortadan kaldırma çabası Bölge planlama çalışmaları durma aşamasına geldi.	Sadece belirli bölgeler için kalkınma planları hazırlamak bütünsellik ilkesine ters düşmekte ve göz süreçlerini durduracak mekânsal adalet hedefine yaklaşmayı engellemektedir.
4. (1978-1983)	Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'ne ayrıcalıklar tanımak ve vergilerdeki yatırım indirim oranlarını yükseltmek,	Liberal ekonomiye geçişin hızlandığı, kentlerde yatırım ortamının özel girişim ile betimlendiği dönem
5. (1985-1989)	Gelişmekte olan ve gelişme potansiyeli gösteren bölgelerde gelişmenin hızlandırılması / Kaynakların etkin kullanımı.	Kentler "bölgesel gelişme senaryoları içindeki konumları ve kapasiteleri ile ele alınmakta ve kentsel yerleşmeleri mekânsal ve sosyal olarak etkileyebilecek büyük projelerin çevreye etkilerinin önceden tespiti çalışmaları öne çıkmakta
6. (1990-1994)	Bölgeler arasındaki eşitliği sağlamak / Kalkınmada Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'ne öncelikler tarif etmek /	Metropollere yığılan göç etmiş nüfusu sosyal ve çevre kalitesi açılarından rahatlatarak denetim altına almak için yerleşmeler kademelenmesi oluşturulması ile 1993 yılında kalkınma öncelikli kent

¹⁰ Bkz. "comprehensive planning" (Campbell, Fainstein 2003) "Readings in Planning Theory". Blackwell Publishing

		sayısı 36'ya çıkmıştır.
7. (1996-2000)	Dengeli bir bölgesel kalkınma deseni oluşturmak için "yerleşme merkezleri" planlaması yapılması önerisi.	Kent ile kır arasındaki kalite ve gelişmişlik farklarını azaltmak hedeflenmektedir.
8. (2001-2005)	Sürdürülebilirlik, toplumsal ve ekonomik gelişme dengesi, katılımcılık ve yaşam kalitesinin artırılması ana temalar olarak öne çıkmakta.	Kalkınmada öncelikli bölgelerin için çeşitli özendirme, indirim ve istisnalar uygulanması kentlerde sanayi ve ar-ge yatırımı yapılması yönünde gündem oluşturdu.
9. (2007-2013)	Avrupa Birliği sürecinin etkisinin artması ile bölgesel eşitsizlik ve bölge planlama konularına büyük önem ve atıfta bulunulması.	Kentler arasındaki rekabetin bölge gelişimine katkısı olabileceği savı ile eşitsizliklerin giderilmesinde şehirlerin ana özne haline gelmesi. Bölgesel politikaların uygulanması için yerel paydaş ve dinamik süreçlerin harekete geçirilmesinin önemsenmesi.
10. (2014-2018):	Bölge planının amaçları eşitsizliklerin azaltılması ile sosyal refahın genel ve dengeli bir dağılım ile ülke düzeyinde yayılması önemsenmektedir. Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi hazırlanması gereğine vurgu yapılmaktadır.	Bölgelerdeki potansiyellerin kullanılarak kentlerin rekabet yeteneklerinin artırılması ve tüm plan yapma ve uygulama süreçlerinde katılımcılık ilkesi merkezi konuma alınmalıdır.

2.2. 20. Yüzyılda Kocaeli'de Sanayi Baskın Kentsel Kimlik

Kocaeli, Türkiye'nin sanayi ve üretim ile tanışması ve ilgili sorunlarıyla ve olanaklarıyla içli dışlı olma durumunun en önemli örneklerindedir. Bu bağlamda Kocaeli örneği üzerinden- özellikle başlangıç olarak SEKA kâğıt fabrikası, 1960'lı yıllardaki türlü sanayi atılımları ve son 20 yıl içinde kent morfolojisindeki önde gelen değişimler aşağıdaki tabloda özetlenmiş ve makalenin diğer kısımlarındaki tartışmalara zemin oluşturması hedeflenmiştir.

Tablo 3. Beş Yıllık Kalkınma Planları ve Kocaeli Mekânsal Altyapısı ve Yerel Şehirleşme Politikası Açısından Önemi.^{11 12}

SANAYİ PLANLAMA DÖNEMİ	KENTSEL GELİŞME SİYASALARI İÇİN MOTİVASYON ALANLARI
a) 1. Sanayi Planı	SEKA Kâğıt Fabrikası'nın kurulması kararı alınmıştır.
b) JANSEN ve CUDA Planları (1940'lar)	Doğal ve tarihi değerlerin korunması. Sanayisi olmayan şehir. SEKA bu kapsayıcı koruma stratejisinde bir istisna olarak görülmektedir.
c) Net bir Planlama çerçevesi yok (1950-1960)	Kemal Ahmet Aru'nun kentsel şemaları, tek parsel yapılaşma projeleri. / Kentsel Kimlik için net ve algılanabilir bir şema mevcut değil.
d) 1. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967)	Doğu Marmara Kalkınma Planı sanayi yatırımı ve gelişimini Kocaeli ve İstanbul'da yoğunlaştırma stratejisini tanımlıyor.
e) 2. Beş yıllık Kalkınma Planı (1968-1972)	Dengeli bölgesel gelişim için Sanayi yatırımı temel araç.
f) Polat Sökmen Dönemi (1970s-1980s)	Sanayi politikaları ile İzmit "Sanayi Kenti" olarak formüle edilmektedir.
g) 3. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977)	Sanayileşmenin kalkınma için mutlak yol olduğu kesin kabulü hâkim.
h) 4. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983)	Çevresel sağlık, tarihi ve doğal değerlerin korunması politikaları sanayi gelişimine paralel ele alınmakta. / İzmit Körfezi için önlem alıcı ilkeler gereği Kabul ediliyor.
i) 5. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)	OSB (Organize Sanayi Bölgeleri) kurma ve bu alanlarda yatırım yapmaya vurgu yapıyor. / Tarım alanları konut, sanayi, turizm bölgelerine dönüşüyor.
j) 6. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994)	İthalat odaklı sanayileşme politikaları. / Türk Sanayi Sektörünün rekabet etme avantajlarının geliştirilmesi.
k) 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000)	OSB ve KSS (Küçük Sanayi Sitesi) yatırımlarına vurgu. / İstanbul'daki sanayi alanlarının çevre illere dağıtılması kararı alınmıştır.
l) 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005)	Büyük ve orta ölçekli sanayiler için OSB'ler kurmak öncelikli olarak belirtilmektedir.
m) Güncel Gündem	İstanbul'da istenmeyen sanayi alanlarının Kocaeli'ye taşınması / Küresel yatırımcıların ve diğer OSB'lerin yatırım talepleri dikkate alınmaktadır.

Tablo 4. Kocaeli'de 2011 İtibariyle Organize Sanayi Bölgeleri¹³

İsim	Kurulma Yılı	Alan (ha)	Toplam Aktif Şirket Sayısı	İstihdam	Üretim Mekanı Yüzdesi	İnşaat Tamamlanma Oranı
GEBZE (GOSB)	1986	5368	117	14600	97	71
TAYSAD (TOSB)	1992	2575	51	6000	95	50
GÜZELLER	1999	1340	14	1200	100	-
PLASTİKÇİLER	2001	1699	84	8000	99	59
DİLOVAŞI	2002	9000	212	12500	97	-
ARSLANBEY	2003	1420	13	2381	60	33
ASIM KİBAR	2004	2060	2	2200	100	88
KOCAELİ'DE FAAL OSB'LER		23462	493	46881	93	-

¹¹ www.kosano.org.tr/152_icerik_Kocaeli_ve_sanayi.htm, Erişim 27 Mayıs 2015¹² DPT 1., 2., 3., 4., 5., 6., 7., 8., ve 9., 5 Yıllık Kalkınma Planlarından derlenmiştir.¹³ Mert ve Akman, 2011'den düzenlenerek üretilmiştir.

2.3. 21. Yüzyıl Başlarında Çok Kimlikli Kentsel Yaşam Geliştirme Çalışmaları:

Türkiye’de kent yerleşimlerinin mekânsal yaşam kalitesinin artırılmasına, planlama sisteminin yeniden yapılandırılmasına, bununla birlikte ekonomik ve toplumsal yapının güçlenmesine olan ihtiyaç her geçen gün artmaktadır (Pembegül,2016). Etkin pazarlama ve tanıtım bileşeni olsun veya olmasın tüm kentlerin başarısı için ortak, her yerde geçerli ve hızlı bir sihirli formül bulunmuyor; ki bu durum tüm yerleşimlerin kendine özgü karakterlerinden, sosyal-kültürel-coğrafi-siyasi bağlam farklılıklarından kaynaklanmaktadır. Dengeli ve sürdürülebilir kentsel gelişme için sorunlara ve olanaklara odaklanan sosyal-ekonomik gelişme politikaları uzun zaman eriminde istikrarla. Jensen-Butler’in çalışmasına göre (Jensen-Butler, 1997), gelişme ve pazarlama konusunda başarılı kentlerin nitelikleri şu şekilde özetlenebilir.

Tablo 4: Kentler Arası Rekabet Bileşenleri ¹⁴

KENTLER ARASI REKABET, KENTSEL PERFORMANS VE KENTSEL POLİTİKANIN ROLÜ	ELE ALINAN BİLEŞENLERİN SANAYİ VE ÜRETİM MEKANLARI VE KENTSEL COĞRAFYA VE POLİTİKA AÇISINDAN ÖNEMİ
Başarılı şehirlerde üretim ve istihdam sanayi sektöründen hizmetler sektörüne yönelmektedir.	Sanayi başat sektör olma konumunu yitirmekte hizmet sektörünün ihtiyaç duyduğu yerleşke ve dokular önem kazanmaktadır.
Yeni teknolojiler, özellikle bilgi ve iletişim teknolojileri ve üretici hizmetlerinin büyümesi, esnek üretim sistemlerinin gelişmesiyle ilişkilidir.	Esnek üretim sistemleri ve serbest emek (free-lance) yapıları iş-ev-dinlenme mekânları arası yolculuklarının yapısını değiştirerek, kentte zaman yönetiminin yapısını değiştirmekte ve 24 saat yaşayan kentler/yerler türüne evrilmektedir
Başarılı şehirler, başarısız şehirlere göre daha yenilikçidir ve ileri teknoloji üreten sektörler başarılı şehirlerde başarısız şehirlere göre daha hızlı büyümektedir. Etkinlik faktörleri profesyonel beceriler, araştırma ve geliştirme, patent başvurusu sayıları, yeni firmalar ve istihdam, ileri teknoloji endüstrisi, dijitalleşme vb. Faktörlerdir.	İleri teknoloji katma değeri yüksek yatırımlar olmakla birlikte, Ar-Ge emek pazarı için siyasa geliştirmeyi gerektirmektedir.
Bilgi yoğun yerellikler gelecekte gelir elde etmek için daha önemli olacaktır.	Bilgi teknolojileri ve zaman-mesafe arasındaki ilişkinin değişmesi, kentlerin sınırlarının artık kurdukları küresel ilişkiler üzerinden tarif edilmesini gerektirmektedir.
Başarılı şehirler geniş ve hızlı büyüyen nitelikli bir orta sınıfa sahip olma eğilimindedir.	Güçlü bir orta sınıfın varlığı kamu alanının ve sosyokültürel ortamların daha fazla sahiplenilmesini sağlayacaktır.
Aynı zamanda başarılı şehirler, artan sosyal kutuplaşma sorunlarıyla da karşı karşıya kalabilirler.	Kenti iktisadi başarısı gelir dağılımındaki adaleti beraberinde getiremeyebilir. Fırsat ve olanaklara erişim siyasalarına ihtiyaç vardır.
Çatışma ve anlaşmazlık yönetimi becerileri, şehirlerin başarısında bir ölçüttür.	Kentler çatışmayı çözmek için siyaset arenasında farklılıkları diyalog zeminlerini olgunlaştırmak zorundadır.

¹⁴ (Jensen-Butler, 1997)’den Türkçe’ye çevirisi ve yorumlar makalenin yazarı tarafından kaleme alınmıştır. Özetleme çalışması için bkz (Aladağ,2016)

	<p>Çatışma iyi yönetilemezse, kentin huzuruna zarar verici eylemlerin başlatıcısı olabilir. Asayiş faaliyetleri çatışmalarda en etkili yöntem değildir. Diyalog ve Uzlaşmacı ortamlara ihtiyaç vardır.</p>
<p>Büyüyen orta sınıfa bağlı olarak materyal olmayan değerlerin önemi artmıştır. Sanat ve kültür şehirlerin başarısının bir ölçütü olmuştur. Artan gelir, genişleyen vergi tabanı ve dolayısıyla kamu hizmetlerinde iyileşmeyi getirmiştir</p>	<p>Yenilikçi ve bilgi temelli ortamlar, kentlerin kenti kimliklerini anlatacakları ve belki sentezler arayacakları küresel sanat ortamlarına eklenmelidir. Kent yönetimleri bu tür etkinliklerin sergileneneği mekânlara önem vermelidir.</p>
<p>Artan üretim ve tüketim, sıkışıklık ve kirlilik gibi negatif dışsallıklara sebep olur. Başarılı şehirler, özel marjinal maliyet ve sosyal marjinal maliyet arasında dengenin kurulduğu şehirlerdir.</p>	<p>Üretim desenleri kente zarar vermemelidir. Kirleten öder prensibi yerini kirletenin mutlak önlenmesine bırakmalıdır. Bu önlemler kamu altyapısını ve kamusal mekânları öncelendirir.</p>
<p>Dış dünyayla ilişkilerin seviyesi ve gelişmesi, başarı için açık göstergelerden biridir. Şehrin dış yönelimi, ulaşım ağlarına bağlanışlık derecesi ve stratejik ortaklıklara sahip olmasıyla değerlendirilmektedir.</p>	<p>Kentsel yönetim ortamları dışa açık olmalı, farklılıkları kucaklama, kültürel çeşitliliği önemseme, ekonomik faaliyet açılımı olabilecek alanlara yoğunluk verme davranışları paralelinde başarıyı yakalayacaklardır.</p>

2.4. Sanayi Alanlarında Doğa Merkezli Dönüşüm Yaklaşımı Üzerine Düşünceler

Görünen o ki; memlekette kentsel ve bölgesel kalkınma çabaları 1930'lar sonrasında hız verilen sanayileşme atağını yeterince takip edememektedir. Bu sorunun temeli, ülkenin kuzey-batısında bulunan İstanbul ve çevresinin, sanayi ve teknoloji yatırım tercihlerinde hep ön sırada yer almış olmasıdır. Sonuç olarak 1950lerde hız kazanan ve tüm ülke coğrafyasını hazırlıksız yakalayan türlü göç dalgaları meydana gelmiştir. Ulaşım ve teknoloji altyapısının, kamusal hizmetlerin dengeli bir şekilde dağılımını engelleyen bu tercihler zinciri, insanların evlerinde temiz suyu bile zor buldukları yaşam alanlarında tutunmaya itmiştir. Toplumun ancak büyük şehirlerdeki belli bir kesimi kaliteli eğitime erişebiliyorken, dengeli bir kalkınmadan bahsetmek öncelikli yer etmemiştir.

Sağlıklı gidişatın çok özel bir kültür coğrafyası, sosyolojik kaynaşma kavşağı ve bu tür değerlerin çok hızlı sentezlenebileceği bir coğrafya olan Anadolu ve çevresinde "Doğa ile Dengeli Yaşam"ı merkeze alan, mülkleştirmede değişim değerini değil kullanım değerini öne çıkaran, kaynaklara ve olanaklara eşit erişim siyasaları geliştiren bir Kalkınma Dili'ne evrilmektir. Gelişme, kalkınma ve genelleşmiş ve hakkaniyetli-adil refah düzeyine erme konusunda memleketin sahip olduğu insan sermayesini en iyi şekilde değerlendirme heyecanını yaşamak gereklidir. Doğal ve kültürel değerlerimize çok katmanlı ve sinerji üretebilecek medeniyet sentezleri üretmek zorundayız. Anadolu'nun bu yönde büyük sorumluluğu vardır. Bu yönde geliştirilecek çalışmaların dünyaya derin bir nefes

aldırmaya çalışan çevre merkezli çabalara ülkede geniş alanlar açacağını keşfetmeliyiz. Sürdürülebilir kalkınma son 30 yılın slogan kavram seti iken, zaman bu söylemleri yeni ekonomik faaliyet alanları açmasını sağlamaktır.

Kalkınma ve gelişim bileşenlerinin ele alındığı bir kent-bölgede ilke sınırları bağlamında belirlenen bölgesel ilerleme stratejileri ile yerel yaşam alanları bağlamındaki eylemler arasındaki ilişkiyi sağlıklı biçimde kurma ilgili tüm paydaş ve kurumlar arasındaki iletişim ve eşgüdüm - bir başka ifade ile yönetim sistemlerini başarılı kurmak ile doğrudan ilişkilidir. Bu yönetim yapılarını kurmayı uzun dönem merkezine alamayan bölge planları, eşgüdümü sağlamak, mekânsal ve toplumsal gelişmeyi hızlandırmak ve bu gelişmenin çevre duyarlı sürdürülebilirlik ilkelerine uyumlu olmasını sağlamak amaçlarına yönelik hazırlansa da çok başarılı sonuçlara ulaştığını söylemek güçtür. Bu nedenle, başarılı mekânsal gelişim ve kalkınma plan ve projeleri hazırlayabilmek için bölge planının alt bileşeni olarak "kalkınma bölgelemesi" aşamalarında sit ve orman alanları gibi doğal değer ihtiva eden yapıları korumak çok önemlidir. Yetki çatışmalarının ortadan kalktığı, yerini ortak çalışma kümelerine bıraktığı, mekânsal plan kademelenmesinin verimli işlemesine olanak tanıyan bir kalkınma planı kapsamında yönlendirme ve kararların etkin uygulanması için karar ve yatırım destek mekanizmalarının yetkili kurumlar sorumluluğunda bölge planları ile uyumlu hale getirildiği sanayi yatırımı çalışmalarına ihtiyaç duyulmaktadır.

i. Sanayi ve Kentsel Üretim Kimliği Dönüşümü

Özellikle Batı'da Sanayi Devrimi'nin tetiklendiği 19. Yüzyılda- ki bu olgu bizde bir devrim olarak değil Sanayileşme bağı altında üretim kapasitesinin artması biçiminde gerçekleşmiştir - geniş nüfus yığınları ülkelerinin toplumsal ve siyasal bağlamlarında oluşan çeşitli sebeplerle kırsal yerleşim bölgelerinden sanayi yatırımlarının yoğunlaştığı şehirlere göç edegelmektedirler. Bu karmaşık olgular silsilesi, şehirlerde yoğun nüfus artışının gözlenmesini sağlamıştır. "Göç Olgusu" üzerine üretilen pek çok yazı, olgunun olumsuz taraflarını öne çıkararak bir omurga etrafında şekillenmektedir. Göç süreçlerini anlarken memleket şartlarında, büyük ölçüde hazırlıksız da yakalanılan, göç edenin göç ettiği şehre çoğunlukla "zarar" verdiği savı ile biçimlenen bir fikir dünyası kullanıyoruz. Bu tür "olumsuzluk merkezli" tespitler, haklı ispat ve görgül dayanaklara sahip olmakla birlikte olgunun tüm yönlerinin el almamızı sağlayamamaktadır. Halbuki göç eden

çoğunlukla geldiği yerin kültürel kodlarını da zaman içerisinde yaşadığı şehre taşır ve fiziki bünye olarak şehirlere “Kent” kimliği sağlayan da bu çok renklilik, kozmopolitlik ve çeşitliliğidir. Gelecekte hepimize ev sahipliği yapacak dünya, %60’dan fazla nüfusun şehirlerde kendi mecrasını çizecek insan gruplarından oluştuğu bir yapıya dönüşecek. Bu durum pek çok metropolün doğa olayları ve toplumsal dinamiklerin yaratacağı karmaşık riskler ile daha fazla karşılaşması sonucunu doğuracaktır.

Bu bağlamda önemli olan soru, Kocaeli’nin doğal ve toplumsal dinamiklerin olumlu ve olumsuz taraflarını dengeli bir biçimde okuyup okuyamayacağıdır. Son 100 yılını Sanayi baskın tek kimlikli bir çehre ile geçiren şehrin ele alması gereken stratejik kimlik dönüşüm alanları şu şekilde sıralanabilir;

- İçe ve dışa, İstanbul’a ve İstanbul’dan göçler, denetimsiz ve plansız şehirleşme dönemlerinin ürünü dokulara karşı geliştireceği tematik proje ve planlar,
- Kaçak yapılaşma ve afet riskleri açısından sanayi alanlarının denetlenmesi projeleri,
- Kamu idaresi bünyesinde eğitilmiş teknik eleman benzeri insan sermayesi kapasitesi ve sosyal sermaye geliştirme projeleri
- Çevreye zarar vermekte olan sanayilerin eko-tasarım ve çevre sektörleri açısından dönüşüm projeleri
- Toplumun, deprem, sel, toprak kayması gibi “doğa olayları” ile küresel ısınma, teknolojik felaketler gibi “insan kaynaklı olaylara” karşı risk ve hasargörebilirlik algısının yükseltilmesi projeleri

Sonuç

Dünya nüfusunun ve dolayısıyla şehirlerin nüfusunun artması önümüzdeki on yıllarda daha da fazla gözlemleyeceğimiz olgular. Bu olguya yönelik olarak yoğunlaşmamız gereken diğer bir süreç de “büyük ve yaygın” olan yaşam alanları yerine “orta ve/veya küçük ölçekte yaşanabilir çevrelerin” tercih edilmesi ve bunu bir toplumsal kültüre dönüştürme aciliyetimizdir. Türkiye, gerek Demokrat Parti ve Adalet Partisi iktidarları yıllarında 5 yıllık kalkınma planları dönemleri ile hızlanmış olsun, gerekse AKP dönemlerinde büyük olanın makbul olduğu bir dil ile kentsel politikasını biçimlendirmiş olsun, çoğunlukla sanayi toplumları ile arasındaki gelişmişlik farkını kapatmak için doğayı tahrip etmeyi normal olarak algılayan bir değerler

dizisi/paradigma etrafında sanayileşmesini yönetmiştir. Kentsel yaşam alanları güncel bağlamında değerlendirildiğinde mekânsal şekil ve kozmopolit imgelerin öne çıktığı insan yerleşimleridir.

Buna koşut olarak ülkemizde *Büyüme*, kalkınma dinamiklerine bağlı olarak çevre ve doğal yaşam alanlarına yönelik yıpratıcılık ve ileri safhalarda yıkıcılık eylemlerinin merkezi konumundadır. İktisadi, toplumsal ve kültürel bağlamlarda, günümüzde kendini dünya içinde konumlandırma eğilimi artan rekabetçi yanı ağır basması istene kentte, gelişme ve yayılma atılımlarının tetiklediği çevresel krizlerle baş etme kapasitesi temel belirleyici nitelik olmaktadır. Kentler, önümüzdeki yüzyılda çevre duyarlılık programları ve bu bağlamda kapsayıcı ve etkin stratejik planları ile sağlıklı adımlar atmakla ve tüm üretim ve emek bileşenlerini bu yönde teşvik etmelidirler.

Kaynakça

- Ahmet Yatkın, Kâmil A. Eşidir, (2015) "Türkiye'nin Bilim Ve Teknoloji Politikası" (2005-2010), 3. Uluslararası Bölgesel Kalkınma Konferansı (Fırat Kalkınma Ajansı), 2015
- Aladağ, Ö. Faruk, (2016) Kent Pazarlamasında Başarıyı Etkileyen Faktörler <http://www.fka.org.tr/makaleler.asp> , 27.01.2016
- Bahadır, Yıldız, Ilgaz, Hale, (2010) "Türkiye'de Bilim ve Teknoloji Politikaları: 1963'den 2013'e Kalkınma Planlarına Genel Bir Bakış", Muğla Üniversitesi, 2010
- Bayındırlık ve İskan Bakanlığı (2010), KENTGES:Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı, 2010-2023, Ankara
- Çelikbilek, Ayça, (2015) Türkiyede Bölgeleme Ve Bölgesel Planlama Sorunları , 3. Uluslararası Bölgesel Kalkınma Konferansı (Fırat Kalkınma Ajansı), 2015,
- Devlet Planlama Teşkilatı (2009), Orta Vadeli Program 2010-2012, Ankara
- Emre Kongar, "Ekonomik Büyüme ve Kültürel Kalkınma", http://www.kongar.org/makaleler/mak_mi.php , 27.01.2016
- Fainstein, Susan. (2003) "Readings in Planning Theory". Blackwell Publishing, 2003
- Jensen-Butler, C. (1997). Competition between cities, urban performance and the role of urban policy: a theoretical framework. In the "C. Jensen et al. (Eds): European Cities in Competition". Avebury: Aldershot.
- Keleş, Ruşen, (2015) Kentleşme Politikası, İmge Kitabevi, Ankara
- Küçükkalay, Mesud, (2016) "İktisadi Kalkınma ve Nüfus Artışı Paradoksu Üzerine Yorumlar" http://sbd.ogu.edu.tr/makaleler/2_1_Makale_5.pdf , 27.01.2016
- Mert , Z. Gamze, Akman G., (2011), "The Profile of the Organized Industrial Zones in Kocaeli/TURKEY", 51st European Regional Science Association Congress, (2011)

- Michael P. Todaro, Stephen C. Smith, Addison-Wesley, "Economic Development", 11th Ed., 2010
- Pembegül, Tuğba, (2016) Türkiye'de Kentsel Gelişme Stratejisi : "KENTGES" <http://www.fka.org.tr/SayfaDownload/kentges.pdf> , 27.01.2016
- Porter, Michael E., (2001). Regions and the New Economics of Competition, p 155-156, in Scott, Allen, (Ed). Global-City Regions. Trends, Theory, Policy. Oxford University Press.
- Robbins, Paul, Encyclopedia of Environment and Society, , SAGE Publications, P1867, 2007
- Marianne, M. Swanson,; Pauline, Bowen; Amy, W.Phillips; Dean, Gallup; David Lynes; Contingency Planning Guide for Federal Information Systems, NIST Special Publication, 2010
- Tekeli, İlhan, (2008) "Türkiye'de Bölgesel Eşitsizlik ve Bölge Planlama Yazıları", Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul , 2008
- Tekeli, İlhan (2013). "Türkiye'de Bölge Planlamasının Öyküsü ve Beşeri Coğrafyayla İlişkisi Üzerine", Beşeri Coğrafya Dergisi 1(1), 39-50., 2013

İnternet Kaynakları

- (url1) www.habitat3.org/the-new-urban-agenda, 27.01.2016)
- (url2) www.unhabitat.org/downloads/docs/924_21239_The_Vancouver_Declaration.pdf ,27.01.2016
- (url3) www.un.org/ga/Istanbul+5 ,27.01.2016
- (url4) www.kosano.org.tr/152_icerik_Kocaeli_ve_sanayi.htm, 27.05.2015
- (url 5) www.strangebanaanadailybluster.blogspot.com.tr/2011/03/how-did-first-cities-begin.html, 27.01.2016
- (url 6) www.yazarlikyazilimi.meb.gov.tr/Materyal/afyon/afyon4/madenler/main.htm, 27.01.2016
- (url 7) www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=53&RecID=1331,27.01.2016